

بسم الله الرحمن الرحيم

میز تخصصی توسعه و تعمیق فرهنگ قرآن کریم

فرم شماره ۲

شناسنامه تفصیلی حل مسئله

عنوان مسئله:

ضعف حضور قرآن کریم در فرهنگ عمومی

توصیف چیستی و ابعاد مسئله:

در شرایط کنونی به دلایل متعددی از جمله صنعتی شدن زندگی و توجه بیش از حد به امور دنیوی و غفلت از معنویت و همچنین ناکارآمدی نهادهای تبلیغی - ترویجی و کم توجهی رسانه‌های فراگیر به قرآن، موجب شده است در فرهنگ عمومی و هستارهای عینی و حسی، مظاهر قرآن کم رنگ شده و فرهنگ قرآن در جامعه روند روبه پایینی را طی نماید. پیش از این در خانه‌ها و محافل خانگی، در آیین‌ها و سنت‌های عرفی و مجامع علمی، ادبیات و فرهنگ عامه، همچنین در مظاهر عمومی جامعه از قبیل سردر خانه‌ها، مساجد، بازار و ... حضور قرآن پررنگ‌تر بود و ابنیه و عمارت‌ها، خانه، بازار، مسجد، اشعار و ضرب‌المثل، ادبیات عمومی و بسیاری از مظاهر اجتماع متظاهر به عبارات و مفاهیم قرآنی بود و آحاد جامعه در ارتباطات عمومی و فضای محیطی خود با مفاهیم و مضامین بلند قرآن ارتباط بیشتری داشتند، اما امروزه حتی با وجود ابزار و امکانات فراوان و بالا رفتن سواد اجتماعی، نسل جوان کمتر با قرآن انس و ارتباط داشته و با آن روبرو می‌شوند و در فضای عمومی جامعه قرآن تجلی مورد انتظار خود را ندارد. این روند در طول تاریخ نیز وجود داشته و قرآن، خود از مهجوریت خویش یاد کرده و انسان را بر این سبب بازخواست نموده است. مهجوریت قرآن و ضعف حضور آن در فرهنگ عمومی و متن زندگی انسان موجب غفلت از سعادت گروهی و حرکت به سمت نجات انسان خواهد شد و جامعه را به فرم و کالبدی بیگانه از معرفت و شناخت دینی و اسلامی تبدیل خواهد ساخت.

ابعاد مسأله:

ابعاد مسأله در حوزه فرهنگ عمومی (هستارهای عینی و حسی):

۱. آداب اجتماعی (اخلاق، رفتار، پوشش)؛
۲. آیین‌ها و سنت‌ها (سنت‌های عرفی، رویدادها، آیین‌های مذهبی، محافل و گروه‌های فرهنگی)؛
۳. فرهنگ و ادبیات عامه (شعر، داستان، اسطوره، ادبیات عامه)؛
۴. فضا و محیط عمومی (فضای مکتب شهری، سیما و منظر، تبلیغات محیطی، فضای مجازی و شبکه‌های پیام رسان)؛

۵. محصولات و دستاوردهای قرآنی (محصولات آموزشی، کمک آموزشی، تزیینی و لوازم زندگی).

تبیین زمینه‌ها، ریشه‌ها و علل مسئله:

زمینه‌ها:

۱. اجتماعی:

• ظهور و سرعت شکل‌گیری تمدن نوین و سبک زندگی غربی در جامعه

۲. فرهنگی:

• تغییر در گرایش‌ها و ذائقه آحاد جامعه به سمت زندگی نوین و کاهش انگیزه جامعه نسبت به مفاهیم دینی

• ناکارآمدی سیستم‌ها و روش‌های آموزشی رسمی در نهادینه‌سازی فرهنگ قرآنی

۳. اقتصادی:

• بروز روش‌های تولید انبوه و سری‌سازی در شهرسازی و بالا رفتن هزینه‌های شخصی‌سازی کالاهای معماری و شهرسازی

• تمرکز بر مبادلات و بازارگانی در حوزه اقتصاد معماری و توجه کمتر به طراحی و تولید کیفی

ریشه‌ها:

۱. ضعف باورهای دینی و عقاید اسلامی در جامعه؛

۲. ضعف باور و شناخت آحاد جامعه نسبت به مضامین و معارف قرآنی؛

۳. پایین بودن سطح انس و شوق عمومی نسبت به قرآن در جامعه؛

۴. فقدان الگوها و روش‌های تجلی‌سازی مفاهیم و مضامین قرآن در فرهنگ عمومی.

علل:

در آیین‌ها و مناسک

۱. دگرگونی شکل و فرم سنت‌ها و آیین (تمرکز بر مخاطب‌مداری به جای مشارکت و عضویت افراد در برنامه‌ها)؛

۲. انحراف در محتوا و مضامین سنت‌ها و آیین‌ها؛

۳. غلبه رویدادهای هنری و هیجانی بر سنت‌های عرفی؛

۴. ورود صنایع و محصولات غیر بومی و عاری از مفاهیم قرآنی.

در ادبیات و فرهنگ عامیانه

۱. ظهور و ترویج اسطوره‌های تصنعی و عاری از مفاهیم قرآنی (بتمن، بن تن، باربی و....)؛
۲. غلبه رسانه‌های نوین و تغییر در مضامین ادبیات محاوره‌ای؛
۳. گرایش شعر آیینی به سمت مداحی و مراثی حضرات معصومین و توجه کمتر به مضامین و مفاهیم قرآنی؛
۴. ضعف دانشی و مهارتی مبلغین و فعالان فرهنگی در بهره‌گیری از مضامین و عبارات‌های قرآنی در محاوره و ادبیات ارتباطی.

در فضا و محیط عمومی

۱. تغییر در الگو و سبک معماری و شهرسازی و گرایش به معماری‌های غیر سنتی و کم رنگ شدن سیما و منظر شهری از کتیبه‌ها و مضامین قرآنی؛
۲. گرایش سازمان‌های زیباسازی شهری به سمت طرح‌های مفهومی و هنری غربی و توجه کمتر به مفاهیم قرآنی؛
۳. تغییر سبک تبلیغات محیطی و تاثیرپذیری از سبک‌های تبلیغاتی مدرن و تهی شدن کالاهای تبلیغی از مفاهیم قرآنی.

چالش‌های حل مسئله:

جریان تحولات و تغییرات در سبک زندگی، مظاهر تمدنی، رسانه‌های ارتباطی، ذائقه و علاقه‌های نسلی، فرهنگ و ادبیات عامه، الگوهای حاکم بر فعالیت‌ها و رویدادهای فرهنگی، کلان روندهای اجتماعی و فرهنگی و.... خارج از کنترل و مدیریت سازمان‌ها و متولیان فرهنگی است و نه اقدامات سازماندهی شده و نه اقدامات پراکنده هیچ کدام توان مهار این جریان پر شتاب تغییر و تحول را نداشته و بر آن حاکم نشده است. براین اساس می‌توان مهم‌ترین چالش‌ها در حل این مساله را از این دست برشمرد:

۱. فقدان نظریه علمی و متقن در حوزه تجلی‌سازی قرآن در فرهنگ عمومی و هستارهای عینی و حسی؛
۲. ناتوانی در طراحی سیستم‌ها و الگوهای جریان‌ساز و توسعه‌گر فرهنگ قرآنی؛
۳. ضعف در هم‌افزایی و تعامل بین سازمانی و هم‌پیوندی متولیان حوزه فرهنگ؛
۴. سرعت تغییر و تحولات اجتماعی و ناتوانی مجریان فرهنگی در رویارویی و مدیریت تحولات؛
۵. ضعف در خلاقیت و ابتکار عمل مجریان فرهنگی و گرفتار کارهای تکراری و بی ثمر شدن؛
۶. ناکارآمدی الگوهای مدیریت اجتماع و یأس عمومی نسبت به کارآمدی قرآن در حل مشکلات جامعه؛

۷. پایین بودن تخصص و دانش و مهارت متولیان و سطحی‌نگری و غفلت از فرصت‌ها و زمینه‌های فرهنگی؛
۸. فقدان الگوی جامع ارزیابی اقدامات و فعالیت‌های قرآنی؛
۹. فقدان سیستم مدیریت داده‌های آماری و اطلاعات فعالیت‌های قرآنی؛
۱۰. تلاش معاندین برای کاهش حضور قرآن در متن زندگی.

شبکه مسائل مرتبط:

برخی مسائلی که به موازات این مسأله خودنمایی می‌کند و در حل این مسأله تأثیر منفی خواهد گذاشت عبارت است از:

- ضعف دینداری مردم و کم توجهی به آموزه‌های قرآنی در متن زندگی؛
- تغییر در سبک زندگی و رشد فرهنگ غربی و تجمل‌گرایی و مصرف کالاهای لوکس؛
- ضعف در عمل به آموزه‌های اخلاقی و آداب قرآنی در جامعه؛
- فقدان نظریه‌های متقن دینی در حوزه رفتارسازی و توسعه فرهنگ قرآنی؛
- فقدان الگوی تمدن‌سازی و نظریه‌های تمدنی در حوزه تجلی قرآن در جامعه و هستارهای عینی و حسی؛
- برداشت‌های متفاوت و فرقه‌گرایانه در تمسک و توسل به قرآن کریم؛
- ضعف دانش، شناخت و باور صحیح نسبت به مرجعیت قرآن در اداره جامعه و ترویج فرهنگ؛
- ضعف شناخت و مهارت خانواده‌ها در تجلی‌سازی آموزه‌ها و مفاهیم قرآنی در متن زندگی؛
- ضعف الگوهای توسعه علوم انسانی و متون و روش‌های رایج علوم انسانی در فهم و نهادینه‌سازی مفاهیم و آموزه‌های قرآنی.

پیشینه اقدامات در سطح کشور:

قرآن منظومه بزرگی است و اقدامات و فعالیت‌های مختلفی پیرامون آن در حال انجام است. آنچه در سطح کشور بیشتر مورد توجه واقع شده و در حال انجام است، ناظر به بخش‌هایی از قبیل: توسعه توان و مهارت، تولید و تامین منابع علمی، مدیریت رویدادها و مسابقات، حمایت از تولید محصولات و اطلاع‌رسانی فعالیت‌های قرآنی می‌باشد. لیکن در حوزه تجلی‌سازی قرآن در سطح فرهنگ عمومی و هستارهای عینی و حسی در سطح جامعه اقدامات سازمان یافته و جامعی شکل نگرفته است. به طور مثال در حوزه معماری و شهرسازی گرچه شورای عالی معماری و شوراهای اسلامی شهرها در تلاشند الگوی شهر اسلامی را به دست آورده و اجرا نمایند ولی تاکنون به چنین الگویی دست نیافته‌اند و فعالیت‌های شهرداری بیشتر ناظر به

اقدامات پراکنده و مقطعی از قبیل اجرای برخی تابلوهای قرآنی در سطح شهر و یا برپایی نمایشگاه‌های فصلی و مقطعی می‌باشد. همچنین در حوزه تبلیغات محیطی نیز جریان عمیق علمی و منظمی در سطح کشور به وجود نیامده است فلذا طراح‌های قرآنی پراکنده و بدون رعایت اصول فنی و محتوایی و بیشتر اوقات توسط طراحان آماتور و تازه‌کار صورت می‌گیرد که خالی از اشکال نیست، مگر موارد نادری همچون تصویرگری آیات بهشت و جهنم که توسط مرکز کامپیوتری حوزه علمیه اصفهان صورت گرفت. در حوزه ادبیات نیز به ندرت کار موفقی صورت گرفته و تنها در زمینه داستان‌های قرآنی آثار خوب و شایسته‌ای منتشر شده است که البته از نظر کمی و کیفی نیازمند توسعه و تقویت می‌باشد. همین‌طور در حوزه آیین‌ها و سنت‌ها و ترویج قرآن به جز آنچه از فرهنگ سنتی و عادت‌واره‌های عرفی و بومی باقی مانده، کار جدیدی صورت نگرفته و از طریق صدا و سیما نیز به طور متمرکز بر روی آیین‌سازی اقدام جدی صورت نگرفته است مگر موارد نادر از قبیل تلاوت یک آیه قبل از اخبار و ترجمه آن، مابقی فعالیت‌های صدا و سیما ناظر به اطلاع‌رسانی و معرفی فعالیت‌های قرآنی است نه آیین‌سازی.

براین اساس می‌توان گفت در حوزه تجلی قرآن در سطح جامعه به جز فعالیت‌های سنتی و عرفی گه از گذشته مرسوم بوده و در حال کمرنگ شدن نیز می‌باشد کار جدیدی صورت نگرفته به ویژه این که امروزه الگوهای معماری، شهرسازی، تبلیغات محیطی، شبکه‌های پیام‌رسان و اجتماعی و رسانه‌های ارتباطی به شدت در حال تغییر و تحول است، راه‌اندازی نهضت موج‌آفرین و تجلی‌سازی قرآن در این عرصه مورد نیاز می‌باشد.

از سوی دیگر اقدامات و فعالیت‌های در حال انجام و یا انجام شده از سیستم‌ها و روش‌های تاب‌آور، منطقی و نظام‌مند برخوردار نیستند فلذا هم‌افزا و هم‌پیوند نبوده و گاه یکدیگر را نیز دفع می‌نمایند.

براین اساس میز تخصصی توسعه و تعمیق فرهنگ قرآن مأموریت خود را در محدوده‌ی فعالیت‌هایی قرار داده که ناظر به عموم و آحاد جامعه در حوزه فرهنگ عمومی و هستارهای عینی و حسی است و صرف اқشار یا صنوف خاصی را در بر نمی‌گیرد. این زاویه از فعالیت‌های قرآنی مورد غفلت واقع شده و به آن توجه جدی نشده است.

نظام‌مندی، موج‌آفرینی، جریان‌سازی و تجلی‌سازی قرآن در هستارهای عینی و حسی از وجوه ممتاز فعالیت‌های این میز به شمار می‌رود.

چرخه عمر مسئله:

مهم‌جوریت قرآن از همان ابتدا وجود داشته و در قرآن کریم نیز به آن اشاره شده و انسان در این امر مورد مواخذه قرار گرفته است لیکن در شرایط فعلی که به تعبیری در پیچ تاریخی فرهنگ و تمدن قرار گرفته‌ایم

می‌رود که قرآن از مظاهر جامعه پاک شده و در آینده، ظاهر زندگی و جامعه عاری از قرآن باشد. لازم به توضیح است که تغییرات اجتماعی و شدت و سرعت تحول در الگوهای مدیریت شهری، تبلیغات و اطلاع-رسانی، نشر و انتشار، فضای مجازی و سایبر، الگوهای فراغتی و حتی در شیوه‌ها و الگوهای آموزشی به قدری بالاست که در صورت غفلت از ترویج قرآن در فرهنگ عمومی، شرایط به گونه‌ای خواهد شد که ذائقه و ذهن آحاد جامعه در خصوص قرآن دگرگون شده و نسبت به آن بیگانه خواهند شد، این موضوع با امور و فعالیت‌های دیگری که پیرامون قرآن انجام می‌شود منافات ندارد. چرا که فعالیت‌های آموزشی، اطلاع‌رسانی، مسابقات و رویدادها و ... محدود به مخاطبین خاص و علاقه‌مندان به قرآن می‌باشد و امکان این امر وجود دارد که با وجود فعالیت‌های گسترده ویژه علاقه‌مندان و مخاطبین خاص، جامعه و فضای عمومی و هستارهای عینی و حسی جامعه نسبت به قرآن بیگانه باقی بماند. به لحاظ شدت و سرعت تغییرات اجتماعی و فرهنگی و تحولات در سبک زندگی که متأسفانه جهت‌گیری‌های مغایر با مفاهیم و مضامین قرآنی دارد، غفلت از تجلی قرآن و فرهنگ و ادبیات قرآن در فرهنگ عمومی منجر به عمیق‌تر شدن شکاف فکری، بصری، سمعی، رفتاری، ادراکی و تداعی جامعه با ادبیات و فرهنگ قرآن خواهد شد که موجب بروز فاجعه فرهنگی خواهد بود. چرا که فرهنگ عمومی و به ویژه عرصه‌های جدید از جمله معماری و شهرسازی، شبکه‌های پیام-رسان، ادبیات و اسطوره‌های نوین و ... اگر عاری از قرآن و مظاهر قرآنی باشند در دراز مدت ذهن و ذائقه جامعه را از موضوعات قرآنی دور خواهد ساخت و پس از گذشت مدتی شرایط به گونه‌ای خواهد شد که حرف زدن از قرآن در آن زمینه‌ها و عرصه‌ها بیگانه تلقی خواهد شد از باب نمونه می‌توان به روزنامه‌ها اشاره کرد که چون از ابتدای شکل‌گیری آن، انعکاس مفاهیم قرآن در آن رسمیت نیافت، امروزه ذائقه و ذهن جامعه به ویژه اصحاب رسانه نمی‌تواند بپذیرد که از طریق مطبوعات به طور جدی به مباحث قرآنی پرداخته شود و این موضوع را بیگانه با فرهنگ مطبوعات می‌داند.

این در حالی است که در گذشته از نشانه‌های بالای سردر خانه، مسجد و حمام و بازار گرفته تا ضرب المثل‌ها و نکات ادبی رایج در ادبیات عمومی و همچنین داستان‌ها و فعالیت‌های رایج مردمی و حتی آداب سفره‌ها و سنت‌های عرفی همه و همه به نوعی با قرآن پیوند خورده و تجلی‌گاه قرآن بود ولی امروزه این موارد به حاشیه رفته و آنچه در ظاهر جامعه دیده می‌شود الگوها و مدل‌های نوین و عاری از قرآن می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت ضعف حضور قرآن در فرهنگ عمومی در حد معضل و کاملاً جدی است و در صورت بی-توجهی به آن در آینده به بحران تبدیل خواهد شد. لیکن مساله بدین جهت اهمیت بیشتری پیدا خواهد کرد که سرعت، شدت و عمق تغییرات اجتماعی به حدی است که در زمان کوتاهی این معضل به بحران تبدیل شده و امکان بازگشت آن نیز سخت و با مشکلات زیادی مواجه خواهد بود. چرا که تغییر و بازگشت در الگوهای معماری، عرصه‌های ادبیات عمومی و آیین‌ها و سنت‌های عرفی، ده‌ها سال زمان نیاز دارد و اگر از

این پیچ تاریخی عبور کردیم و نتوانستیم این معضل را برطرف سازیم در نتیجه درمان آن سال‌ها به طول خواهد انجامید.

چارچوب نظری مسئله:

مبانی ارزشی:

قرآن کریم نه صرفاً یک منبع علمی برای استخراج نظریات و نه تنها یک کتاب مقدس برای توسل، برکت‌جویی و استشفاء است بلکه کتابی جامع و کامل و ذوابعاد است که در همه حوزه‌های اندیشه‌ای، نگرشی، شناختی، عاطفی، رفتاری، مناسکی، ادراکی، تداعی و... هدایت‌گر انسان است.

در سیره حضرات معصومین صلوات الله علیهم اجمعین که مبین و مفسر قرآن و عاملان واقعی و اتم قرآن می‌باشند فراوان مورد تاکید واقع شده که قرآن باید در همه لایه‌ها و سطوح زندگی انسان تجلی داشته و تسری یافته و نیازهای بشر به قرآن عرضه شود.

آیات و روایاتی که تاکید بر تلاوت قرآن، لمس قرآن، احترام به قرآن، رویت قرآن، سمع و استماع قرآن، توسل به قرآن، استشفاء به قرآن، تمسک به قرآن، باور به قرآن، شناخت قرآن، حفظ و قرائت قرآن، تدبیر در قرآن، فهم قرآن، عمل به قرآن، همراه داشتن قرآن، تعظیم و تکریم قرآن، عدم تنجیس قرآن، لمس قرآن با طهارت و ... همه و همه حاکی از ضرورت توجه دائمی به قرآن کریم می‌باشد.

نادیده انگاشتن این همه تاکیدات و توصیه و کم رنگ شدن تجلی و حضور قرآن در فرهنگ عمومی مصداق مہجوریت قرآن محسوب می‌شود که به شدت مورد مواخذه و نکوهش قرآن کریم واقع شده، همچنین برخی آیات دیگر قرآن به این موضوع اشاره دارد از جمله:

آیه ۱۹ سوره انعام:

قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَ بَيْنَكُمْ وَ أَوْحَىٰ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرْكُمْ بِهِ وَ مَنْ بَلَغَ أُولَئِكَ لَتَشْهَدُنَّ أَنَّ مَعَ اللَّهِ إِلَهَةً أُخْرَىٰ قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ

آیه ۲۰۴ سوره اعراف:

وَ إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أُنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

ابعاد نظری

آيه ٣ سورة يوسف:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

آيه ٩١ سورة حجر:

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ

آيه ٤١ سورة اسرا:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا

آيه ٨٢ سورة اسرا:

وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

آيه ٨٩ سورة اسرا:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

آيه ٣٠ سورة فرقان:

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا

آيه ٩٢ سورة نمل:

وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ

آيه ٦٩ سورة يس:

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ

آيه ١ سورة ص:

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ

آيه ٢٤ سورة محمد:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

آيه ٤٥ سورة ق:

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ

آيه ١٧ سورة قمر:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ

آيه ٤ سورة مزمل:

أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

آيه ٢٠ سورة مزمل:

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَ ثُلُثَهُ وَ طَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ
 وَ اللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ عَلِيمٌ أَن لَّنْ تُحْصِيَهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ
 عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَّرْضَىٰ وَ آخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَ
 آخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنْهُ وَ أقيمُوا الصَّلَاةَ وَ آتُوا الزَّكَاةَ وَ
 أَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَ مَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَ
 أَكْثَرَ أَجْرًا وَ اسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

و همچنين احاديث فراوان كه به حضور قرآن در متن زندگي و فرهنگ عمومي تاكيد دارند.

مباني روشي:

گرچه آمار و اطلاعات كامل و ثبت شده‌اي براي ارزيابي وضع موجود فرهنگ عمومي و هستارهاي عيني در حوزه قرآن در جامعه وجود ندارد و نمي‌توان با استناد به آن‌ها فاصله‌ي فرهنگ عمومي جامعه با آرمان‌هاي قرآن را سنجش كرد ولي با نيم نگاهی بر محيط جامعه به صورت شهودي تا حدودي مي‌توان به اين امر واقف شد كه فرهنگ عمومي جامعه در وضعيت كنوني فاصله زيادي با وضع مطلوب و آرمان‌هاي قرآن دارد. به ويژه توجه به آيات كريم كه در خصوص جاگاه قرآن كه پيش از اين مورد اشاره واقع شدند تاكيد وافي و عميقي بر حضور قرآن در زندگي و صحنه اجتماع دارند كه متاسفانه اكنون جامعه همي اين شاخص‌ها و شرايط را ندارند و از آن برخوردار نيست. از باب نمونه به برخي كاستي‌هاي وضع موجود در فرهنگ عمومي نسبت به قرآن كريم اشاره مي‌شود:

الف. در حوزه فناوري و نوآوري‌هاي قرآني

كمتر ديده شده در حوزه محصولات و ابزارهاي قرآني، نوآوري و خلاقيت صورت گيرد و حتي در مواردی هم كه صورت گرفته يا در خارج از كشور انجام گرفته از قبيل طراحي و توليد قلم قرآني و يا از رسانه‌هاي مشترك بين چند حوزه استفاده شده است به طور مثال در صنعت چاپ قرآن، نوآوري اختصاصي صورت نگرفته بلكه از ابزارها و رسانه‌هاي رايج مدرن در حوزه عمومي چاپ استفاده شده است، اين ضعف از فقدان نمونه‌هاي ثبت اختراع، مالكييت فكري، نشان تجاري و ... در حوزه قرآن در سطح جامعه مشهود است.

ب. در حوزه معماری و شهرسازی

در حال حاضر شهرک‌ها و مجموعه‌های جدید التاسیس از قبیل شهرک پرند، پردیس، هشتگرد در استان تهران و شهرک‌هایی از جمله فولاد شهر، سپاهان شهر، بهارستان، مجلسی و ... در اصفهان و همچنین در سطح کشور، نوع و الگوی معماری به کار رفته در این شهرک‌ها یا کاملاً غربی است و یا الهام گرفته از الگوهای مدرن و غربی است که نشانه‌های قرآنی در هیچ کجای آن مشاهده نمی‌شود. حتی مساجد و عمارت‌های مذهبی که در این شهرک‌ها ساخته شده گاه از نظر الهام و فرم و منظر بیرونی هیچ سنخیتی با کالبد فرهنگی و مذهبی ندارد و تنها از بُعد عملکردی، فضایی برای اقامه جماعت تاسیس شده است.

همچنین ساختمان‌های بزرگ مجتمع‌های تجاری، اداری و ... که در شهرها در حال تاسیس است و یا تاسیس شده است در هیچ کدام کمترین الهام و الگوگیری قرآنی صورت نگرفته و به ندرت عمارت‌های مناسب و مطلوب طراحی و ساخته شده است از جمله موارد نادر مسجد الغدیر میرداماد در تهران و مسجد ملک فیصل در اسلام آباد پاکستان می‌باشد.

ج- سیما و منظر شهری و تبلیغات محیطی

در ظاهر شهر و آنچه به طور مداوم روبروی چشم و دیده‌ی انسان‌ها قرار می‌گیرد به ندرت می‌توان در سطح شهرها، طرح‌های مناسبی یافت که ادراک یا تداعی قرآنی داشته باشد. مگر در مناسبت‌های خاص از جمله: ماه مبارک رمضان و آن هم به صورت محدود و کوتاه مدت.

د- حمل و نقل عمومی

در سیستم‌های حمل و نقل عمومی از قبیل قطار، قطار شهری، اتوبوس، هواپیما و ... تجلی قرآن به ندرت یافت می‌شود و گرایش تبلیغات محیطی در این فضا به سمت تبلیغ کالا و پیام بازرگانی و یا فرهنگ شهروندی و امثال آن سوق پیدا کرده است.

ه- ادبیات عمومی

میزان استفاده عموم مردم از واژه‌ها، عبارت‌ها و مضامین قرآنی در گفت و گوی عمومی، ضرب‌المثل‌ها و شعر و لطایف و ادبیات عمومی به شدت کاهش یافته و به ندرت در بیان آحاد جامعه از الفاظ و آیات قرآن استفاده می‌شود.

و- آیین‌ها و سنت‌ها

گرچه هنوز در سنت‌های عرفی، حضور فیزیک و نگار قرآن حفظ شده ولی الگوهای قرآنی و برنامه‌های قرآنی و قرآن‌محور به ندرت در جامعه صورت می‌گیرد و افراد در این آیین‌ها نیز خیلی با قرآن و حتی ظاهر آن‌ها روبرو نمی‌شوند. با عنایت به آنچه گفته شده می‌توان ادعان داشت در فرهنگ عمومی ظهور و تجلی قرآن کاهش یافته و دچار بی‌مهری و کم‌توجهی شده است. به طور معمول هر کسی وارد جامعه‌ای می‌شود ابتدا با ظواهر و تجلیات محیطی و پیرامونی، ادبیات و گفتمان ارتباطی مردم، آیین‌ها و آداب و رسوم و فرهنگ عمومی ایشان، با فرهنگ آن جامعه روبرو شده و قضاوت‌های اولیه که عمیق‌ترین تاثیر بر نگرش انسان را خواهد داشت از همان نگاه‌های اولیه شکل می‌گیرد. انتظار می‌رود در جامعه اسلامی که بر بنیادهای اصیل و قویم قرآنی استوار است، فرهنگ عمومی و تجلیات فرهنگی ایشان بیانگر این عمق فرهنگ و معرفت باشد و فضا و محیط، ادبیات و گفتمان ارتباطی مردم و آداب و عادات واره‌های جامعه به مثابه رسانه‌ها و نمایشگرهای فرهنگی، زبان‌گویای فرهنگ غنی و عمیق اسلامی باشد.

در حال حاضر جامعه کنونی تامین‌کننده‌ی این انتظار نیست و فردی که از بیرون وارد آن می‌شود تداعی درست، ادراک صحیح و احساس کاملی نسبت به فرهنگ قرآن پیدا نخواهد کرد حتی گاهی با نمادها و نشانه‌ها و مظاهر و تجلیات غیر قرآنی و غیر اسلامی نیز مواجه می‌شود که در شان جامعه‌ی اسلامی نیست. فرهنگ عمومی جامعه که به مثابه محیط و قرارگاه رفتاری، کنش‌ها و واکنش‌های رفتاری انسان را رهنمون خواهد بود می‌بایست تجلی‌گاه قرآن و مظاهر قرآنی باشد این در حالی است که در سطح جامعه شهرها و بناها یکی پس از دیگری ساخته می‌شود ولی هیچ نماد و نشانه‌ای از قرآن ندارد، ادبیات به ویژه با رویکردهای نوین خالی و عاری از ادبیات قرآنی است همچنین آداب و سنت‌ها و آیین‌هایی که در طول سال‌ها تصویرگر قرآنی بود و در متن خود، قرآن را جای داده بود امروز به رویدادهای هیجانی بدل شده و هیچ نمادی و نشانه‌ای از قرآن در خود ندارد و در مجموع آنچه پیرامون انسان اتفاق می‌افتد و می‌بایست نمایانگر قرآن و مظاهر قرآنی باشد روز به روز از قرآن فاصله بیشتری می‌گیرد.

مدل مفهومی و نظریه پایه در حل مسئله:

برپایه آموزه‌های دینی و تجربیات بشری، مجاری دریافت انسان متکی بر چشم و گوش و حواس دیگر است که در این میان چشم و گوش (سمع و بصر) بیشترین سهم را دارد. با ادله متعدد اثبات شده که آنچه پیرامون انسان در منظر و پیش چشم او قرار می‌گیرد و دیده می‌شود و آنچه با گوش انسان استماع می‌شود، تاثیر شگرفی در شناخت، نگرش، منش و شخصیت انسان دارد.

فرهنگ عمومی به ویژه با نقطه‌های ثقل آن یعنی محیط، ادبیات و آیین‌ها، فرصت رویت‌پذیری و استماع‌پذیری بالایی به وجود می‌آورد و درگاه دریافت-های انسان‌ها را رقم می‌زند. بر این اساس هر چه قرآن و ادبیات قرآنی در جامعه و فرهنگ عمومی بیشتر دیده شود و شنیده شود می‌تواند در شناخت، شوق و عمل آحاد جامعه به مضامین و مفاهیم دریافتی تاثیر عمیق‌تری بگذارد.

ماموریت اصلی این میز، تجلی‌سازی قرآن در فضا و فرهنگ عمومی و هستارهای عینی و حسی جامعه با رویکرد ادراک، تداعی و هدایت‌گری است. در این نظریه محیط پیرامون انسان، مدرسه محیطی و قرارگاه رفتاری انسان تلقی می‌شود و هر صحنه از صحنه‌های پیرامون انسان به مثابه یک سکانس محیطی محسوب می‌شود به گونه‌ای که شرایطی فراهم می‌سازد که انسان در محیط نسبت به رفتارهای مطلوب قرآنی انگیزه و رغبت بیشتری پیدا کند و امکان انجام رفتار مطلوب در وی بالا رود. محیط در انسان به اشکال مختلفی تاثیر دارد از جمله الف - تعیین کنندگی؛ به گونه‌ای که در برخی شرایط تعیین کننده رفتار خاص برای انسان خواهد بود. از قبیل مسجد، حمام، مدرسه و ... که حالت تعیین کنندگی برای بروز یک رفتار مشخص دارد. ب- امکان‌پذیری؛ در برخی شرایط، محیط، امکان رفتار مطلوب را برای انسان فراهم می‌کند به گونه‌ای که انسان شرایط مناسب‌تری برای انجام و رفتار مدنظر پیدا خواهد کرد. از قبیل دسترسی آسان انسان به قرآن و افزایش امکان تلاوت، دسترسی به مسجد و افزایش امکان حضور در جماعت، دسترسی به کتاب و افزایش امکان مطالعه و ... ج- احتمال سازی: دست کم

محیط پیرامون، احتمال بروز رفتار مدنظر را در افراد جامعه بالا می‌برد. به ویژه هرگاه محتوا و پیام مدنظر در قالب‌های متنوعی از جمله تبلیغات محیطی، ادبیات، فرهنگ عامه، آداب و رسوم و ... به جامعه عرضه شود. در ادامه برخی انواع و مراتب حضور و تجلی قرآن در هستارهای عینی و حسی مورد اشاره قرار خواهد گرفت:

۱- نگارپنداری آیات: استفاده از آیات کریمه به مثابه نگار در کتیبه، تابلو و سیمای ابنیه و عمارت‌ها

۲- صورت‌پردازی قرآن: حضور حجمی و جسمی قرآن در آیین‌ها و آداب و سنن از جمله سفره عقد، سفره هفت سین، بالای سر مسافر و ...

۳- تصویرگری مفاهیم و مضامین قرآنی: تصویرگری و تبدیل مفاهیم و مضامین به نگاره‌ها و تصاویر آموزشی، تبلیغی و برخی آثار حجمی و تزئینی؛

۴- الهام‌گیری: الهام از مفاهیم قرآنی در کالبد، المان (عناصر) شهری، فرم تبلیغی و برخی آثار حجمی و تزئینی؛

۵- استقرار الگو: اجرای الگوهای قرآنی (الگوهای برگرفته از قرآن) در سطوح مختلف جامعه از قبیل الگوی قرض‌الحسنه، حکمیت و ...

۶- تسری مفاهیم (اسطوره‌پردازی): تعمیم و تسری مفاهیم قرآنی و اشراب محتوایی قرآن در معماری، ادبیات (شعر، ضرب‌المثل، حکایات)، سبک زندگی، هنرهای نمایشی و سینمایی و ... به مثابه اسطوره‌ی فکری و فرهنگی؛

۷- بهره‌گیری از مفاهیم: بهره‌گیری و انتقال مفاهیم و مضامین قرآن در کالاها و محصولات فرهنگی و زندگی؛

۸- انتشار: انتشار صوتی، متنی و هنری قرآن و آیات کریم؛

۹- روایت‌گری (تجسمی و عینی): انعکاس و روایت حکایات و داستان‌های قرآنی در قالب‌های تجسمی و عینی (موزه، نمایشگاه، قاب‌راه و ...)

۱۰- قداست‌پردازی: تبرک، تمسک، استشفاء و بهره‌گیری از ظاهر قرآن در زندگی به عنوان یک امر قدسی و معنوی و شفا بخش؛

۱۱- آواپردازی: بهره‌گیری از آیات قرآن در قالب افکت، آوا و اصوات معنوی،

مفهومی و الهام‌بخش؛

علاوه بر حضور قرآن در هستارهای عینی و حسی، قرآن کریم در ذهن، ضمیر، عقاید و باورها و منش و اخلاق انسان نیز تاثیر به‌سزایی دارد که در میزهای تخصصی عقاید، اخلاق، سبک زندگی و... به آن پرداخته می‌شود. مدل مفهومی پیوست می‌باشد.

درجه اهمیت:

به نظر می‌رسد با توجه به این که در ایران اسلامی، حکومت و نظام اسلامی حاکمیت داشته و مردم مسلمان و عمدتاً شیعه و همه متنسک به قرآن کریم می‌باشند، شایسته نیست که ظاهر فرهنگ و رفتار انسان‌ها قرآنی نباشد و اگر یک مسافر و گردش‌گر خارجی در خیابان‌های ایران قدم بزند هیچ اثری از قرآن کریم که کتاب آسمانی و هدایت‌گر بشریت است در ظاهر جامعه و فرهنگ عمومی نباشد و نبیند. در جای جای رفتار و ظاهر زندگی آحاد جامعه از ریز رفتارهای مناسکی از قبیل گرفتن قرآن بر بالای سر مسافر، قرار دادن قرآن در سفره عقد، و... گرفته تا سیما و منظر شهری، آیین‌ها و رسوم سنتی و عرفی، سیستم‌های آموزشی و ترویجی، مراجع و مراکز علمی و پژوهشی و ابتدای علمی و فکری جریان‌های سیاسی، اخلاقی و اجتماعی و ... باید قرآن دیده شود، شنیده شود، خوانده شود، فهم شود، تدبر شود، ترویج شود، توسعه یابد و در رفتار و متن زندگی تجلی یابد.

فرایند اجرایی		
ابعاد	اجزاء	رویکرد و زمینه
سنت‌ها و آیین -	سنت‌ها، ع. ف.	تقویت نمادها و نشانه‌ها و محتوای قرآنی سنت‌ها
		برجسته سازی نمادها و محتوای قرآنی سنت‌ها در رسانه‌ها
		حمایت از صنایع و مصنوعات فرهنگی قرآنی ویژه سنت‌های عرفی و عادت واره‌های اجتماعی
	رویدادها	تقویت نمادها، نشانه‌ها و محتوای قرآنی رویدادها
		مستند نگاری و ترویج رویدادهای برتر و تاثیرگذار
		الگوبخشی و استاندارد سازی رویدادهای محلی قرآنی (راهنمای برگزاری رویدادهای قرآنی)
	محافل سازگاری و گروه	تقویت بعد قرآنی برنامه‌ها و محتوای محافل خانگی و گروهی
		مستند نگاری و ترویج محافل و گروه‌های برتر و منضبط
ادبیات و	شعر	تجلی سازی شعر آیینی با مفاهیم و مضامین قرآنی
		رونق بخشی به محافل شعر و شعر خوانی و مشاعره قرآنی به ویژه در بین نوجوانان و مدارس
		زمینه‌سازی خلق اشعار پر محتوا با مفاهیم و مضامین قرآنی
	داستان	زمینه‌سازی خلق و تولید داستان‌های شب (کوتاه و سریالی) با محتوای قرآنی (آموزه‌های اخلاقی و اعتقادی قرآنی) ویژه کودکان - مادران
		رونق بخشی به محافل داستان گویی - داستان خوانی و داستان نویسی
	ادبیات عامه (ضرب‌المثل - مکالمات	ترویج استفاده از مضامین و عبارتهای قرآنی در ادبیات تبلیغی مبلغان، مربیان و فعالان قرآنی
		زمینه‌سازی خلق و نشر ضرب‌المثل‌های قرآنی و رواج آن در فرهنگ و ادبیات عامه به ویژه رسانه‌ها
	اسوه‌ها و اسطوره‌ها	زمینه‌سازی ترویج و نوزایی اسطوره‌ها و اسوه‌های قرآنی

فضا و محیط	فضای، مکتب شهری،	خلق و ترویج المان‌ها و طرح‌های قرآنی در فضای مکتب شهری
		زمینه‌سازی تاسیس و برپایی موزه و نمایشگاه‌های قرآنی
	سیما و منظر شهری	طراحی و ترویج نمادها و نشانه‌ها و طرح‌های قرآنی جهت اجرا در سیما و منظر شهری
	تبلیغات محیطی و شهری	ایجاد مدرسه محیطی و فضا سازی‌های قرآنی در محیط‌های عمومی و تبلیغات شهری
	شبکه‌های مجازی و پیام-رسان	خلق و ترویج طرح‌های گرافیکی، تصاویر مفهومی، استیکر و نشانه‌های دیجیتالی قرآنی در شبکه‌های مجازی و پیام‌رسان ایجاد زمینه گفت‌وگو و ارتباطات عمومی در فضای مجازی بر پایه ضرب‌المثل، حکایات، عبارات و تذکرات قرآنی به ویژه توسط مبلغان و فعالان دینی
آداب اجتماعی	اخلاق اجتماعی	تعمیم و تسری تذکرات اخلاقی قرآنی در محیط پیرامونی انسان
	رفتار اجتماعی	تقویت شاخص‌ها و الگوهای رفتاری قرآنی در جامعه
	پوشش	ترویج نمادها و نشانه‌های قرآنی در پوشش و الگوهای پوششی و تزیینی
کالا و محصولات	مصنوعات صوتی	هدایت محتوایی قرآنی - رتبه بندی و اعتبار بخشی
	تصویری	
	مصنوعات آموزشی	
	تفریحی	
	مصنوعات تزیینی	
	لوازم زندگی	

راهبرد اصلی:

موج آفرینی و تجلی‌سازی قرآن در فضا و فرهنگ عمومی جامعه (هستارهای عینی و حسی)
با رویکرد افزایش ادراک، تداعی و احساس قرآنی

برخی کلان برنامه‌ها:

۱. ایجاد مدرسه محیطی و نمایان سازی قرآن در فضاهای عمومی و رویت پذیر
۲. ذائقه‌سازی و فرهنگ‌سازی قرآنی برای گروه‌های سنی گروه کودک، نوجوان، عمومی
۳. ترویج نگار و المان‌های قرآنی در سنت‌های عرفی و آیین و آداب و رسوم بومی و محلی
۴. فرآوری و انبوه‌سازی نشانه‌ها و عبارت‌های قرآنی در ادبیات و اسطوره‌های ایرانی اسلامی
۵. دستیابی به شبکه شهرهای قرآنی، شبکه مدارس قرآنی و...